

siat ordinis et conditionis, multo magis in sacris hominibus locum habet, à quibus longe potentiora et diviora adjuncta feruntur. Itaque fuit in usu veteris Ecclesie, quod nunc etiam fit magno animorum bono, ut si quem forte Christianum infirmitas corporis lecto afflisset, evocari ad se quamprimum sacerdotem curaret, cujus dictis sapientibusque monitis spem et fiduciam conciperet, cujus precibus et sanctimoniâ ut clypeo tectus animaretur ad ultimos eos conflictus incundos, in quibus multi abjecti et victi jacuerant. Quo in genere D. Augustini excellentem charitatem, et tam illustri pontifice dignam humanitatem, in historiae monumentis commendatam video; sic enim de illo Possidius in Vita ejus, cap. 27: « Si forte ab aegrotantibus ob hoc peteretur, ut pro eis in presenti Deum rogaret, eisque manus imponeret, sine morâ pergerat. » Non dissimilia de S. Joanne Chrysostomo probit Metaphrastes in Vita ejus.

Ad hoc autem pium officium non dubiis divinarum Litterarum oraculis omnes invitantur. Sapientis illud clarum est admonitum, Eccli. 7, 39: *Non te pigeat visitare infirmum.* Subdit continuò humanissimi operis emolumentum: *Ex his enim in dilectione firmaberis;* in Græco est: *Ex his enim diligenter,* videlicet Deo et hominibus charus eris. Ubi Sapiens divini erga nos amoris coronidem in eo ponit, quod est *firmari in dilectione,* hoc est, habere summum quod in amore divino exspectari potest; quasi diceret: Tantâ benevolentia Deus te complectetur, quanta potest esse maxima. Neque homines quoque non poterunt amore prosequi tuam illam exitiam humanitatem; ἀγαπᾶσθαι, à celo et terrâ diligere. Itaque S. Damascenus, lib. 2 Paral. leporum, cap. 99, cum eos enumerat fructus, qui ab agris invisendis colligi possunt, sic habet: « Ex hujusmodi visitationibus lucratur lætas spes, divinam benevolentiam, cœlestem fiduciam, » etc. Cùm divinam benevolentiam nominat, idem videtur propemodum mihi dicere quod Ecclesiastici auctor, in dilectione firmari, nisi quòd hoc majus quidpiam, ut paulo ante aiebam, significet, nimirum, non communem quandam et vulgarem Dei benevolentiam, sed magnum, solidum, exaggeratum et duraturum Numinis amorem erga illum qui hoc genere pietatis utetur. Anquam et locus Sapientis non modò de amore Dei erga nos, ut Græca sonant, sed de nostrâ quoque dilectione erga Deum potest intelligi, si interpretis nostri versionem attendamus. Et tunc erit sensus, eum, qui piè ægros inviserit, magnum decus atque ornamentum ad charitatem suam allaturum, quam nobili dilectionis opere sit vehementer confirmaturus. Verùm sive hoc, sive illo modo capiamus, hoc constat divinarum Scripturarum auctorem, Deum nos hoc efflato magnifico et potenti invitare voluisse, ut agris hanc humanitatem promptè et piè tribuamus.

Hanc in rem planè vivum nobis aculeum subjeccerunt gloriosissimæ Christi Servatoris actiones, quæ in sacris annalibus exponuntur, in quibus animadvertimus, si quando Solyneam in urbem ingrederetur, illum inprimis ad propitiandum orbi Numen in tem-

plum ire solitum, deinde à templo rectâ ad nosocomium. Fuit enim Hierosolymis notum valetudinarium, cui nomen Probatica piscina, quæque Hebraicè, ut ait D. Joannes, cognominatur *Bethsaida*, vel, ut legit S. Hieronymus, *Bethesda*, quam vocem lingue sancte periti aiunt significare *domum misericordie aut benignitatis*, ubi videlicet morbo conflictati piorum hominum benignitatem experirentur, et maxime parentis omnium Dei, qui certis temporibus sospitatorum angelum mittebat, ut peritissimum archiatrum ad sanandos ægros. In hunc igitur locum, ut in theatrum communium miseriarum et clementiæ suæ invictæ et interminate bonitatis, non dignatur venire Christus, et benevolentia suæ fontes pandere. Qui cùm etiam in Sionis domum fuisset ingressus, et socrum illius febrium vi atque astu jactari cognovisset, non prius gustare voluit aut partem illam quietis capere, quin eam in thalamo decumbentem videret, cui etiam regiâ beneficentiâ pristinam valetudinem restituit. Quam cùm ejus consuetudinem nossent, atque inauditam humanitatem piæ sorores, quæ Lazarum domi habebant languentem, magnâ ad illum amoris fiduciâ dedere litteras in hunc modum scriptas, Joan. 11, 7: *Ecce quem amas infirmatur.* Nec dubitabant quin subito esset advolaturus ad consolationem impertendam; distulit tamen venire paucos dies, ut illustrius fieret miraculum, quod jam animo destinaverat ad probandum et testificandam religionem. Atque ut sui animi sensum non modò factis præstantibus atque divinis, sed etiam voce dictisque aperiret, clarè et distinctè infirmorum visitationem in operibus charitatis posuit, quibus amplissimum in celo præmium et corona immortalitatis promissa est; nam cum merita illorum facinorum exponeret, quæ sublimes evehant animas ad beatissimæ gloriæ communionem, inter alia sic denuntiat, Matth. 25, 36: *Infirmus fuit, et visitatus me,* sic enim fore dicit, ut in decretorio illo magno die illius prædicet, quos nominat *benefictos Patris*, in ævum sempiternum coronandos. Hoc dictum et imperium veluti quoddam continet hujus charitatis suscipienda, ad eum ut si ultrò prætermittatur, paulò post erebi flammæ et dæmonum societatem minetur; et habet dulce invitamentum, quo movendis hominum mentibus nihil esse videatur potentius; ait enim se infirmum esse in ægrotis omnibus, sequè visitari cùm esse valetudinarium, in quo lato animi sensu cum ægrotis invenitur. Hinc Cassiodorus, lib. divinarum Institutionum cap. 28, huc opinor, intuens, ait ea quæ ægrotis parantur fieri cœlestia, quamvis videantur esse terrena. Rationem porò cur istiusmodi humanitatis et commiserationis officium ab amicis exigit, subjungit:

QUA MANUS DOMINI TETIGIT ME, id est, Deus me afflixit et percussit. Manum enim Domini trito sermone Hebræi usurpant pro afflictione et plagâ vehementi-

tiore. Ita superius, cap. 15, vers. 21, Job dixit: *Manum tuam longè fac à me, et formido tua non me terreat*, id est, remove severam hanc vindictam, plagam tolle, cesset ulcerum dolor, formido recedat, ut valeam loqui. Sic etiam David lamentatur, Psal. 51, 4: *Quoniam, die ac nocte gravata est super me manus tua*, q. d. Nullum levamen dabis, semper gravius graviusque me flagellabas. Et Isaias ait, cap. 44, 26: *Hæc est manus extensa super universas gentes*; significans Deum levâsse manum ut universis gentibus plagas infligat. Nam ibidem sequitur: *Dominus enim exercituum decrevit, et quis poterit infirmare? et manus ejus extenta, et quis avertet eam?* Flagellum, inquit, vibrat et quatit, quis avertet et extorquebit ei? Eodem sensu plurimis aliis Scripturæ locis manus Domini pro gravissima afflictione accipitur, quamvis interdum, sed rarius, pro singulari favore ponatur, ut cùm dicitur, 1 Esd. 7, 6: *Dedit ei rex secundum manum Domini super eum omnem petitionem ejus.* Significatur enim favor Dei tantus, ut rex Esdræ nihil negare sustineret.

Cæterum notanda hic Jobi licet maximè afflictè exitia sapientia, cunctas afflictiones suas et miseras de manu Domini acquisivisse, ut par est, animo suscipientis. Non Chaldaeos, non Sabeos, honorum suorum directores, neque diabolum ipsum sui corporis percussorem incusat, execratur, aut diris vovet, sed in malis æquè ac bonis benignissimam manum Domini agnoscit. Sciebat quippe vir sanctissimus, quòd ubi manus divina viris justis vulnera infligit, simul imprimat tolerantiam quâ fortiter et patienter flagella sustineantur, ex cujus tolerantia testificatione aiebat: *Manus Domini tetigit me.* Quo convincit D. Ambrosius summam diaboli stultitiam et cæcitatem; is enim ut certissimum eversionis Jobi instrumentum petebat à Deo: *Mitte manum tuam, et tange os ejus et carnem, tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.* Falleris, o pessime, cùm putas Jobum everti posse divinâ manu. Non enim manus divina scit evertere suos, sed sanare; non scit vulnera indigere, nisi simul præstet tolerantiam et sanitatem. Ipsa D. Ambrosii in Psal. 56 verba audiamus: « Diabolum suo sermone deceptus est. Mihi enim Deus manum suam, et confirmatus est Job. » Cœpit benedicere, qui maledicere credebatur. Sanat enim justos, cùm tangit manus divina.

Hoc est notissimum vulneris à Deo inflicti signum, quòd fortiter et toleranter sustineatur. Ubi multiplicari vulnera vides, et simul multiplicari in homine tolerantiam, agnosce vulneratoris manum, agnosce Deum vulnerantem. Id quod expressum habes in Jacob, cùm enim hic solus maneret, Gen. 32, 24, ecce vir luctabatur cum eo usque mane; qui cùm videret quòd eum superare non posset, tetigit nervum femoris ejus, et statim emarcuit; dixitque ad eum: *Dimitte me, jam enim ascendit aurora.* Respondit: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Qualis hic luctator est, in cujus amplexu quò magis Jacob stringitur eò sit valentior; et dùm in femore percussus sit roboratur, ut nullis precibus, nullâ vi cogatur dimittere eum, nisi ortus benedictione acceptâ? Jam inde Ja-

ternoscitur clarè Deus sub luctatoris specie, cujus vulnera robur imprimunt fidelibus ad gratias et benedictiones obtinendas. Pulchrè ad locum istum Lippomanus in Catenâ: « Nunc, inquit, Deus gravibus tentationibus et multis exercet fidelem corpore et spiritu, quasque hostis ad eum veluti propellere videtur; claudumque nonnunquam ac difficilem reddit ad pietatis opera, sicutque in multis offendere; » salvâ tamen semper fide vincit adversa, à Domino benedictionem assequitur. » Non sunt Dei vulnera quæ maledictiones creent, sed quæ vulneratum roborent, usquedum divinam benedictionem possit obtinere. Unde David meritò Dominum exorat, Psal. 57, 1: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me; quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam.* Ex eo quòd super se divinam manum sentiat vulnerantem et sagitantem, à furore et ira Domini peti liberari, ut sit manus Domini super eum ita percussus ut sanet, ita vulneratus, ut salvum faciat. Hæc nimirum castigatio propria est filiorum Dei, quia dùm flagellantur, manus Domini illos tangit, et benignitas amatoris fidelissimi percutit; quò non flagellum, sed malagma dicenda est, siquidem dùm ferit, sanat; et veluti sapiens medicatrix, dùm vulnus aperit, curationem ipsius faciliorem reddit.

Hoc, ut opinor, Job patientissimus cogitabat, cùm amicos suos invitavit ad commiserationem, quia manus Domini tetigerat eum; non dicebat se flagello, sed manu Domini tangi; non virgâ, sed manu Omnipotentis castigari, ut intelligas viros perfectos non flagello, instar servorum, sed instar filiorum manu patris benignissimi percuti; atque adeò cum persecutionem patiuntur, non tam flagellum quàm manus Domini eorum tabernaculis appropinquat; quæ cùm vitalis sit, et solo tactu sanet atque vivificet, ita electos ferit, ut non ad mortem, sed ad vitam, non ad morbum, sed ad salutem vulnerari atque percutiat. Si quis manu chirothecæ contactæ alterum feriat, chirothecæ nullam rationem habemus, et manus percussorem tribuimus. Ita si Dominus sanctos ad bonum ipsorum manu suâ ferit sub involucri adversitatis abscondit, non adversitat, sed manu Domini vulnus eorum adscribamus; nec ipsi dicant: Quoniam adversitas vulneravit, aut flagellum appropinquavit, sed: Quoniam manus Domini tetigit nos. Ab hæc manu ferri beatus est quàm à quavis aliâ mulcere. Hæc Domini manus persanat vel solo tactu; feriendo, non morbum, sed salutem, non mortem adfert, sed vitam.

VERS. 22. — QUARE PERSEQUIMINI ME SICUT DEUS (1), ET CARNIBUS MEIS SATURAMINI? Totiens oratio est, q. d. Cùm ipsa manus Domini me percuterit, afflixerit, vulneraverit, quid additis vulnus vulneri? An vos Dei majestatem et imperium atque judicariam potestatem adepti estis? Sanè solius Dei proprium est hoc modo

(1) Sicut me Deus affligit urinnis, morbis, etc.

CARNIBUS MEIS SATURAMINI? Semille illud Psalms 26, 2: *Appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas; ita me vexant, ut ferinum in morem carnis meæ explere se velle videantur.* (Menochius.)

hominis sive sotes plectere, sive insontes exercere, Libores, morbos, dolores, mœroros immittere; cur ergo Dei munus usurpatis, dum me tam immaniter affligitis et insequimini? Profecto satis validum Dei brachium est, ut non egeat vobis adiutoribus ad me castigandum. Vos potius vulneribus deberetis mederi meis, et dolore consolando mitigare. Genus quippe crudelitatis est intolerabilis. Quomodo affligere, et desolatum angustare, de quo David quoque conquestus est, dum à Deo percussus et à suis hostibus vexatus ait, Psal. 68, 28: *Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt, et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Nempe hoc afflicto omnibus commune est, ut velint ab aliis elementis accipi, et ægerimè ferant se irritari aut irritari. Quod autem ait: Et carabus meis saturamini, id est: Ita me vexatis et conviciis proscinditis, quasi vobis voluptati sit mea ista miseria, ut videamini meis caribus saturari et penis delectari. Est enim catechresis et hyperbole vulgata significans summam crudelitatem.*

Topologicè S. Gregorius, lib. 14 Moralium, cap. 25, verum hunc de detractoribus exponit, ita ut alienis caribus vesci aut saturari idem sit atque alicui obtrahere: Quorum, inquit, mens proximorum penas œsurit, saturari procul dubio alienis caribus quærit. Sciendum quoque est, quia hi etiam, qui aliena vitæ detractatione pascuntur, alienis procul dubio caribus saturantur. Unde per Salomonem dicitur: *Noli esse in convivio peccatorum, neque comedas cum eis qui carnes ad vescendum conferunt.* Carnes quippe ad vescendum conferre, est in colloctione derogationis vicissim proximorum vita dicere, de quorum illic poena mox subditur: *Quia vacantes potibus et dantes symbolum consumuntur, et vestietur panis dormitatio.* Potibus vacant, qui de opprobrio aliena vitæ se decliniant. Symbolum verò dare est sicut unusquisque solet pro partibus ad vescendum, ita in confabulatione detractationis verba conferre. Sed vacantes potibus et dantes symbolum consumuntur, quia sicut scriptum est: *Omnis detractor eradicabitur.* Vestietur autem panis dormitatio, quia despectum et inopem à cunctis bonis operibus mors sua invenit, quem hic ad aliena vitæ exquirenda crimina detractationis suæ languor occupavit. Sic ille. Ut autem liquidius appareat, quid in hoc genere vitandum et detestandum sit, sciendum est duos esse modos obtræctionis, quibus in aliis infamandis christiana charitas humanitasque violatur. Alii tectè dissimulanterque detrahunt, et, ut loquitur S. Gregorius Nazianzenus, in *anigmati*; alii palam et apertè. Illud malitiosius, hoc petulantius et impudentius fieri solet. Illi artificium et industriam quandam adhibent ad nocendum, et festivitate quandam atque joco malitiam suam condunt, quemadmodum crocodili, prorsusquam devorent, velut ridere et blandiri dicuntur. Prærationem adhibent, ut videantur boni viri, non odio adducti et malevolentia, sed fortuito in eum sermonem incidisse; laudare se multa que ab illo fiunt et dicuntur; probare tamen hoc aut illud nullo modo posse, quod etiam probi et

sapientes sint omnino reputantur; dolere se plurimum, quòd eam plagam imponat nomini suo, quam vix ullis rectè factis sanare possit, etc. Rem expressit et more suo egregiè illuminavit S. Bernardus, serm. 24 in Cantica, quò remitto lectorem. Vates pii in arcanis symbolis et deinde sancti patres eandem malitiam luculentis imaginibus et veluti emblematis adumbrarunt: Justinus quidem Martyr in Epist. ad Zenam et Serenum ait esse quosdam qui *perinde ut Bacchus sub schemate et habitu pacifico hastas in thyrsis circumferant*; quasi per ludum atque jocum dirè et immaniter cruciant. Salomon ut in tabellâ bono in lumine collocatâ serpentem horricum pingit, qui à tergo insinuans se tacitè et absque sibilo mordet incautum nihil minus cogitantem, et virus infundit: *Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit*, Eccl. 10, 11. Cassianus è Septuaginta sic vertit: *Si momorderit serpens non in sibilo, non est abundantia incantatori*, hoc est, ut exponit idem Cassianus, *succurrere incantatori periclitanti periturove non poterit.* Vult declarare Spiritus divinus esse longè operosissimum eos sanare morsus, quos illi oculi doloseque obtræctores infixerint. Nam calumniandi ille modus tam concinno artificio compositus, sermonis quasi melle litus, et boni viri specie coloratus, altè in aures animosque subit aliorum, adeoque insidet, ut evelli vix deinde queat. Itaque Jeremias, cap. 8, 17, eos detractores vocat *serpentes regulos*, nocentissimum videlicet genus, quod remedium prope omnium apparatus pestiferi veneni vi exasperat: *Ece ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Quis enim facit sibi in animum induxerit falsum ab eo dici, qui et amicus esse videatur, et misericordiâ ac bonitate quiddam animi commoveri ad ea que dicit enuntianda? Nulla igitur adversum eos morsus incantatio est, nulli Psylli hoc venenum exsurgit, nulli Marsi perituram famam et liventem servant.

Sunt et alii tam impotentis et effrenate lingue, ut non modò non absentibus parcant, sed quod impudentis audacia est, ne presentibus quidem, quos sævo dente lacerant. Eorum linguam interperantem et maledicendi consuetudinem Psalmista in hunc modum expressit, Psal. 56, 5: *Dentes eorum arma et sagittæ*; apud Symmachum est *δρακων, lanceæ*. Unde S. Hieronymus ita vertit: *Dentes eorum lanceæ et sagittæ.* Divino planè consilio armorum duo genera posuit ad vulnus et nocendum accommodata. Illud ad præsentem, hoc ad distantes pertinet. Lanceis cominus, sagittis eminus ferocinant. Ut lanceis, ita probris et contumeliâ illos, cum quibus agunt, transverberare solent crudeliterque impetere; sagittas autem in procul positos et absentes mittunt. Uno verbo, omnium hominum nomen atque famam impunita licentiâ rodunt atque violant, nec discrimen ullum facienti dignitatis, nec ullius auctoritate moventur; pari in loco sacros ponunt et profanos, imò verò, quod mali demonis artificium est, tunc sibi vehementer placeant, et urbani sibi videntur, eutrapeli et gratiosi, cum

Deo votos, cum multis et magnis religionibus consecratos illuserint fictis fabulis, et mendacis onerant. Colligunt avidè rumculos omnes è tonstrinis otiosorum, è circulis impudentium, è trivis gæneorum, è conventiculis hæreticorum, è famosis libellis et perdidiorum hominum volutibus chartis; tum addunt de suo, interpolant, et consuunt, et malitia factum coagmentant; in omni loco scenam et theatrum faciunt, ut innocentiam, quam revereri et amare debuisse, impè et crudelè depompatione dedecorent. Itaque verè *dantes eorum lanceæ et sagittæ*, innocentie cruore stillantes, in quas utinam non ipsi induant se ad vulnus immedicabilis calamitatis. Vide que de detractoribus paulò ante hoc ipso capite, ad versum 18, dicta sunt. Certè in omnibus ærumnis et calamitatibus suis nil virulentis obtræctantium dieteris ægrius aut molestius B. Job tulit, ut tam graves ejus querimonie haud obscure declarant, quas ad posteros etiam promanare desiderat, cum sic exclamat:

VERS. 25. — *QUIS MIHI TRIBUIT UT SCRIBANTUR SERMONES MEI? QUIS MIHI DEDIT UT EXABERET IN LIBRO (1) — VERS. 24. — STYLO FERREO, ET PLUMBI LAMINA, VEL CELLE SCULPANTUR IN SILICE? SERMONES HOSCE SUOS LITERARUM MONUMENTIS DESIDERAT COMMENDARI AD MEMORIAM POSTERITATIS SEMPTERNAM. UBI NOTANDUM VETERES UT CERASIS, SICE ETIAM PLUMBEIS TABULIS RES MEMORATU DIGNAS INSCRIBERE, ET EX IISDEM LIBROS COMPONERE CONSERVISSE. QUALES ETIAM TABULAS IN ANTIQUIS SEPULCHRI REPERTAS NEAPOLI TESTATUR GEORGIUS FABRICIUS, ET EX EO FRANCISCUS VALESIIUS, SACRÆ PHILOSOPHIAE CAP. 49. MOX ANTIQ. PER ALIOS QUI CELLE LEGERE VOLUERUNT CERTÈ. SED VOCEM CELLE RETINENT ROMANA, S. GREGORIUS, RICHARDUS, ILIAGO CARDINALIS, ET PLURIMA M. S. EXEMPLARIA. IMÒ*

(1) Il serait trop long d'entrer ici dans le détail des différents matériaux qui tenaient lieu de papier aux anciens. Je me contenterai de citer deux circonstances qui éclairciraient parfaitement les paroles de Job consignées dans ces deux versets. Plinè assure (N. H. 15, 2), que les documents publics se gravaient sur le plomb. *Olim palmiarum foliis scripturatum: postea publica monumenta plumbeis voluminibus.* Les ouvrages et les jours étaient gravés sur une table de plomb, et conservés ainsi dans le temple des Muses, où ils furent montrés à Pausanias. (Pens. in *Beauté*, c. 51.) Montaucon assure (*Antiq. expliquée*, t. 2, p. 378.) avoir acheté à Rome, en 1699, un livre écrit en hiéroglyphes égyptiens, dont les feuilles, au nombre de six, la couverture, les anneaux et les broches qui retenaient le tout ensemble, étaient en plomb. G. Fabricius rapporte qu'il a été trouvé des tablettes de plomb dans les environs de Naples. D'un autre côté, Shaw nous apprend qu'à Barbaris les enfants qui vont à l'école, et les personnes qui ne veulent que prendre des notes, se servent de petites tablettes blanches dont on peut effacer l'écriture à volonté, pour s'en servir de nouveau. Voici maintenant la gradation du veu de Job, qui désirait ardemment que les grandes choses qu'il allait annoncer ne fussent pas oubliées. *Qui m'accordera que mes paroles soient écrites? non sur une tablette qui s'efface, mais sur un livre qui se conserve. Qui me donnera qu'elles soient tracées dans un livre? non dans un livre peu durable, mais sur le plomb. Or elles sont gravées sur une lame de plomb avec un style de fer.* Mais comme une lame de plomb que se transporte partout s'use bientôt et peut se perdre, il ajoute, ou sur la pierre avec le ciseau. (Drach.)

S. Hieronymus, epist. 61, ad Pammachium, Marianus Victorius ex antiquo quodam Epitaphio, et Franciscus Lucas Notatione 82 in Biblia, Calcepinus et alii, *celle* aînat esse instrumentum sculptorium, quod alii *celum* vocant à celando, seu sculptendo. Hebraicè est *laghad*, quod recentiores et Chaldeus vertunt in *aternum*, S. Augustinus in *testimonium*. Quod olim etiam significabat vox *celle*, ut optimè scire potuit S. Hieronymus, idque hæc allusione, ut videtur, quòd hoc instrumento res quasi testimonio æterno consignarentur. Optat ergo S. Job æternam statui memoriam sui hujus agonis, afflictionis, constantie et spei, præsertim ejusquam de resurrectione mox subjungit. Et obtinuit profectò quod optavit, nam libro hoc sacro longè certius quàm plumbi laminâ triumphus ejus consignatus est æternitati, ut aîunt Chryostomus et Olympiodorus.

Hoc igitur sanctum Jobi desiderium à Deo ejus cordi innumis, ab ipso Deo impletum est, dum in Scripturâ sacrâ, que supra omnes plumbi laminas et chrismis sifices perdurabit, hujus sancti viri voluit actiones passionisque conscribi. Ex quo justè dicant, si in virtutis actionibus perseverarint, sua nomina in libro longè amplius duraturo, scilicet post finem mundi per æternitatem in libro vite conscribenda, dummodo in hinc verba Dei in corde semper retineant, et in Deuteronomio jubetur, scribant ea in limine et ostiis domus sue. Verba quidem per aera feruntur, et statim ac prolata sunt evanescent; sensus verò nostri, qui literis scribuntur, longo temporis spatio perdurant. Adhuc erunt, que literis explicata sunt, quedam in papyro sive membranâ scribuntur, quedam lapidibus inciduntur, et in durâ materiâ, que facillè rumpi aut destri non possit, exarantur; nec dubium est quin hæc longissimo tempore perseverent. Postes autem ac limina domus lapidea aut lateritia esse solent, ostia verò lignea vel ferrea; quid ergo erit, mandata Domini in limine et ostiis scribere, nisi in eorum observatione constanter usque ad mortem perdurare? Imò et aliâ ratione verbis istis perseverantiam mandatur. Nam limen et ostium est, quo domum ad habitandum intramus, et domo ad vicos et plateas civitatis egredimur, unde ingressum et egressum, principium ac finem vite nostræ designant. Quid igitur erit verba Dei in limine et ostiis scribere, nisi ac eorum observatione conversionem nostram incipere, et eam usque ad egressum ex hæc vitâ protelare? In quo non pauci taxantur, qui post aliquot vite annos religiosè transactos virtutis studium remittunt, et leve jugum Dei à se rejiciunt. Sed usque ad finem vite perseverandum est, et nequaquam à cruce discedendum, ut Christi imitatores (qui nunquam in animum induxit à cruce descendere) atque ejus milites pronuntiemur.

Certè plurimi sunt peccatores, qui ad extremum usque spiritum in eodem tenore peccatorum perseverant, aut quò magis ad mortem appropinquant, ferventius peccant; qui et in lapidibus et in duriori materiâ peccata sua scribunt, juxta illud quod legimus in Je-

reniâ, cap. 47, 1: *Peccatum Juda scriptum est stylo ferreo, et ungue adamantino exaratum super latitudinem cordis eorum, in cornibus ararum eorum.* Ubi unguis adamantinus et cornua ararum lapidearum eorum designant, quod indelebiter peccata suscipit, nec punitione castigatum, nec beneficiis affectum à peccato discedit. Sint ergo justi plurimi qui studiosa opera quasi stylo ferreo in ungue adamantino scribant et lapidibus inculpant, ut nullis temporum injuriis deleantur. Sic voluit hic S. Job sermones suos, id est, innocentie et patientie opera, in perpetuum scribi, ut sicut ipse justificationem, quam cepit tenere, nunquam deseruit, ita ejus memoria nullo tempore ab hominibus deseratur.

Scripti olim Deus legem in lapideis tabulis Judaeorum populo, sed Dei digito, non stylo ferreo; sic enim habes in Exodo, cap. 31, 18: *Dedit Dominus Moysi duas tabulas testimoniâ lapideas scriptas digito Dei.* Digiti literas exarantis mentionem audis fieri, non audis fieri instrumentum alicujus ferrei ac chalybei, ut hic à Jobo. Ferro non utitur Deus, non utitur chalybe dum in lapide scribit, quia digitus Dei est, id est, Spiritus sanctus, qui literas exarat, nescit suavis ille Spiritus ferro uti, nec violentiam adhibere, nec violare aut torquere quod tangit; nescit opus incidere, quod versat et perficit. Disce qui Dei monita, Dei legem in aliorum mentibus sculptis, à ferro, ab omni severità et crudelitate abstinere; digito utere, praesta quae doces; altè aliorum mentibus inscribitur, quod opere prius perferitur quam inscribitur. Exemplo is praeter quos edoces, digito legem in auditorio cordibus exara, ne tibi illud occinat, Matth. 25, 4: *Imponent in lumen ovis onera gravia et importabilia; digito autem suo nolunt ea movere.*

VERS. 25. — SCIO ENIM QUOD REDEMPTOR MEUS VIVIT, ET IN NOVISSIMO DIE DE TERRA SURRECTURUS SUM: — VERS. 26. — ET RURSUM CIRCUMDAROR PELLE MEA ET IN CARNE MEA VIDERO DEUM MEUM: — VERS. 27. — QUEM VISURUS SUM EGO IPSE, ET OCULI MEI CONSPECTURI SUNT, ET NON ALIUS: REPOSITA EST HÆC SPES MEA IN SINU MEO. De Christo Redemptore mundi loquitur, qui pro nobis omnibus moriturus erat, et postea resurrexerunt. Sed, ut notat D. Hieronymus, epist. 51 ad Pamphilium, necdum mortuus erat Dominus, et athleta Ecclesiae videbat ab inferis resurgentem; si videbat resurgentem, videbat prius natum et cum hominibus conversatum; sed si nondum natum erat, nec nisi post longum tempus nasciturus. Quomodo inquit: *Scio quod Redemptor meus vivit?* Vivit quidem, quia Deus est semper et ab aeterno vivens; vivit etiam ut Deus homo in Dei Patris decreto; vivit iteum ut Redemptor in ejus acceptance, apud quem ab aeterno vivunt ejus merita; vivit ejus sanguis in pretium redemptionis effundendus, qui etiam ante legem scriptam ab orbis initio profuit electis ac si effusus esset. Sed quia, inquit, scio me non visurum illum in carne mortali, spero tamen me in novissimo die resurrecturum, et tunc visurum hisce oculis meis corporeis Deum non ut Deum, sed ut existentem in

carne mea, id est, in carne simili carni meae, quam pro me assumpsit. Hæc Jobi. Ubi urget S. Hieronymus contra Joannem Jerosolymitanum, et S. Gregorius ad hunc locum, pronomia demonstrativa hic, hæc, hoc, ut probet idem numero corpus non aliud aerum, ut volebat Origenes, resurrectorum. Iterum, inquit, hæc pelle vestiar, cingar hæc cute quam gesto. Quid loqueris patientie miraculum? Tantum adamas pellem hanc scabiosis surculis protuberantem, tabo fluentem, situ foetidam, per ejus dissecta plagarum ora mors loquitur? hanc ipsam resumere sperans, exhilares dolores quibus angeris? Imò Septuaginta legunt: *Ad resuscitandam cutem meam quae perperit hæc.* Quam sapit vir justus! In pelle rubricatâ mortem ferebat toties inscriptam quot ulceribus foedam; in hæc ipsa se sperat aternandum, quasi ab illo mortis simulacro continuo se renasciturum confidat, et dum stigmata perfricata conspicat, firmius aternitatis credat. Celi pellem contemnit, aliam nobiliorem materiam recusat; hanc ipsam iterum devictâ morte gestare concupiscit, ut ipsemet qui cecidit resurgat, et ex mortali pelle adipiscatur aeternam: *Si in aereo, inquit Gregorius, lib. 14 Moral., cap. 28, vel in alio corpore resurrexero, jam ego non ero qui resurgo. Non enim resurrectio dici poterit, ubi non resurgit quod cecidit.* Aptius adhuc in Catenâ Nicetas: *Docemur hoc loco ecclesiasticum dogma, corpus ipsum, quod impetus et cruciatu excepit, animâ comite resuscitandum esse, quasi nesciat immortalitas inveniri nisi in ipsâ corruptionis materiâ, nec vite flos nisi à pulvere mortis evirescere.*

Testimonium hoc de resurrectione corporum adeo illustre, apertum, efficax et Patrum laudibus celebratum est, ut mirum planè sit ab expositore ullo in alium sensum potuisse detorqueri. Si enim de metaphorica resurrectione ad statum prosperitatis Jobis loqui malisset, non erat usque adeo consentaneum scripturam perpetuam in plumbo aut silice expetere, cum ea felicitas paulò post esset successura, quam ipsi, quibuscum verba faciebat, possent intueri atque convinci. Neque verò cohaerere possunt verba adeo expensa, sententiaeque adeo excelsae ac omnino dirinae cum translata resurrectione ad statum minime coelestem, sed mortis ac laboribus obnoxium. Quid quod illa Dei visio, dies novissimus, secunda cutis circumductio, illaque tam enucleata sui ipsius assertio, non ferunt textum hunc de alio quam de vere ac proprie resurrectionis mysterio sine audacia nota exponi? Profectò ut rationem è multis unam leviter attingam, quale dubium esse poterat, an Jobis ipse, non verò alius futurus esset, qui è sterquilino in urbem ac florentem statum rediret? Porrò non foret ad rem ille dicendi modus, qui tamen ad resurrectionem propriam asserendam opportunissimus est. Non enim philosophi norunt regressum ejusdem prorsus rei à privatione ad habitum, ut schola loquitur; quapropter appositissime à Jobo inductus est ille asserationis modus, quo adstruet regressum illum

divinâ fide sibi revelatum, quod sanè tam disertè et expressè prompsit, ac si ex Christi prædicantis ore, quidquid protulit, accepisset.

Mirabile certè vaticinium est, ut evangelica potius expressio quam predictio prophetica videatur. *Redemptor, inquit, meus vivit, vitâ scilicet aeternâ, quae omnium decurrunt temporum differentias nihil successione admittens complectitur, ac proinde et modò me intuetur athletam suum pro palma certantem: ut licet in terrâ oppugner, nihil jacturæ faciam, vivum adeptus Judicem, qui legitime pugnantem coronet.*

IN NOVISSIMO DIE DE TERRA SURRECTURUS SUM. Non abibit in aeternum hæc colorum conversio diurnique ac nocturni alternatio: fixum est fore diem unam supremam, ubi de causis mortalium agatur, et qui insontes mala pertulerunt in libertatem vindicentur. Fixum est, corpora non semper in tumulis decubitura, sed die illâ suprêmâ excitanda, ut merito boni consulam carnis tabem, qui ad immortalitatem novissimo die de terrâ resurrectorus sum; merito patienter feram cutis discissionem, qui rursus cute ipsâ cum magnifico splendore, ut corpus decet gloriosum, convestendus sum; neque malè mecum agitur, si modò nihil nisi foetidum, abjectum et mestum cernam, qui non oculis mentis duntaxat divinitatem, sed hisce oculis corporeis corpus candidissimum atque pulcherrimum Dei ac Redemptoris mei sum aliquando visurus.

Hæc communis semper fuit sanctorum expectatio, quam significavit etiam Apostolus dicens, Philip. 3, 20: *Nostra autem conversatio in caelis est; unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae;* ubi D. Hilarius, lib. 21 de Trinitate, legit: *Nostra autem expectatio, quasi non sit aliud Sanctos in caelis expectare Salvatorem, quò coelestes efficiantur, et ejus corporalem pulchritudinem perfectissime imitentur. Rectè idem Apostolus nos ad sanctitatem exhortatur, ut ad hanc spem avidiores erigamur, Tit. 2, 12: *Sobrii, et justè, et piè vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, quasi nemo sanè vivat, quin hæc spe firmiter nitatur.* Unde D. Hieronymus ad eum locum: *«Qui piè, inquit, in hoc seculo vivit, justè beatam spem Christianique adventum expectat. Sicut enim impietas magni Dei reformidat adventum, ita secura de opere suo et de fide illum pietas praestolatur.»* Hæc unâ spe de Christo Domino ad mundi finem venturo sua omnes miseriae et extremas calamitates sanctissimus patriarcha Job consolabatur dicens: *Reposita est hæc spes in sinu meo.* Scilicet nihil nos clarior et certius habere credimus quam quod in sinu tenemus. In sinu ergo Jobis hanc immortalitatis spem repositam tenuit, quia verè certitudine spem resurrectionis avidè præcavit.*

Sed sciscitari lubet, unde hanc spem Jobis conceperit, quam sic animè in sinu recondidit? Opportunè

Anselmus Laudunensis ad hunc locum: *«Sciò, inquit, quod Redemptor meus vivit. Non est Conditor, sed Redemptor; eum apertè denuntians, qui postquam omnia creavit, de captivitate Passione suâ nos redemit.»* Scilicet Jobus dum se redemptum Christi Dei passione attentius contemplantur, ex hoc magno beneficio sibi non merenti concessio futuræ resurrectionis donum auspiciat sperat. Mitto nunc alias id credendi et sperandi rationes. Eloquenter atque subtiliter Eusebius Emisenus hæc super re ita philosophatur, hom. 1, ad illud Symboli: *Carnis resurrectionem, dicens: «Deliberatum ac propositum Deo est, ut facturam subjecti sibi hominis semper in melius pro exercenda bonitatis suae virtute promoveret; novum fecit, perditum renovavit; et cui primùm imaginem suam dedit, in seculum seipsum pro e tradidit, ut cum jam tanta pereceperis, per ea quae agnoscis praestida, et discas sperare promissa, et opem rebus nutrias (attentius excipe quae subdit solerti expensione dignissima) et de consequendis ea quae jam es consecutus interroges, ac percceptorum experimentum proficiat tibi in testimonium sperandorum; ac si jam attributa beneficia pro retribuendorum fidejussoribus habes, ac Dei tui præteritam praesentemque bonitatem quasi futurorum teneas cautionem; scilicet qui nihil fuisi sub initis tuis, exanimita licet corpore semina; in nullo tamen cinis vetustus antiquo contradicte artificij, pro retribuendorum beneficiis olim auctoris potentiam recognoscit; et prius beneficium quasi dato pigmore ad ulteriora benevolentius excitat.»* Jam attributa aut nature aut gratiae beneficia pro retribuendorum fidejussoribus habes; creationis aut redemptionis gratia sit beneficiorum deinceps accipiendorum fidejussor; et erga te exhibitam olim beneficium quasi futurorum tene cautionem, et primum beneficium sit opulentum reliquorum obsec. Hinc Jobus ex redemptionis etiam dono beate denuò resurrectionis praerogativam sperat, indeque erecta spe piè praesumit, quòd in consummatione temporis corpus de favillarum starum semine renascetur. Nam quidquid aternitatis sub primâ origine deplutum est, eisi excessit è vitâ, non omnino perit in naturâ; et quod depluitur in specie conspectum, in spe tenetur absconditum; et qui est plasmatus in corpore, ut spiritum quem non habebat accepit, sine dubio et quem accepit conditionis beneficio novâ Conditoris et Redemptoris gratiâ reddendus est. Ubi expende cum Emiseno, quomodo primum beneficium dicatur Fidejussor et Cautio accipiendorum; et simul nota Jobum hanc spem in sinu repositam habuisse. Quo in loco laborum premia et mercedis reponantur, juxta illud Christi Domini, Lucae 6, 38: *Mensuram bonam, et confertam, et coagulatam et supereffluentem dabant in sinum vestrum.* Hanc enim spem beatitudinis pro suâ beatitudine Jobis reputabat, et dum se sperabat in extremo judicio à Christo Domino coronandum, jam se in hac vitâ quodammodo coronatum sentiebat.

In hunc sensum D. Paulus Christum Dominum in patria videndum iam ardentè et firmitè sperabat, ut

jam enim videre et cum illo regnare sui videretur. *Dens autem*, inquit, *Ephes. 2, 4, qui dices est in misericordibus, etc. condescendit nos Christo, et condescendit nos, et condescendit in celestibus in Christo Jesu.* Adhuc in futurum resuscitandus et collocandus in throno gloriae, jam se ob certitudinem spei suae resuscitatum et collocatum inter caelestes cives existimabat; et cum adhuc inter innumeras hujus vitae miseriae versaretur, jam se inter immensas aeternae beatitudinis delicias versari arbitrabatur. Quod D. Gregorius, lib. 51 Moralium, cap. 19 (aliàs 24,) eleganter expendens: «Tunc Paulus, inquit, fortasse in carcere versabatur, cum se condescere Christo in celestibus testaretur; sed ibi erat, ubi ardentem jam mentem fixerat; non illic, ubi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat.» Et statim de justis adventum magni Dei firmissimè sperantibus: «Sic sciunt, inquit, praesentis vitae iter carperunt, ut per spei certitudinem noverint jam se ad alta pervenisse.» Igitur Christum Dominum in extremo judicio venturum, et servos suos aeternae beatitudinis donaturum, nemo justorum est qui firmior non speret. Unde Apostolus Christum appellat spem gloriae, Coloss. 1, 27: *Christus, inquit, in nobis spes gloriae.* Quia omnes aeternae gloriæ fructuari Christum Dominum ut suae gloriæ auctorem donatoremque constantissimè et ardentissimè expectant; imò in hâc spe gloriæ non minus quam in ipsâ gloriâ exultant, juxta illud, Rom. 5, 2: *Per quem gloriamur in spe gloriae.* Quamvis enim spei beatitudinem excludat, quia cum differat affligit animam, Prov. 15, 12, tamen hæc ita animum exhilarat, ut quodammodo beare et gloriosum reddere videatur.

D. Paulus in hâc spe multus, totam rerum universitatem in medium adfert, quam et ait ardentissimo quodam desiderio videndi Christum Dominum ad terras venturum, et sua cuique præmia aut supplicia redditurum, in flammam, Rom. 8, 19: *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat, quia et ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis; scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc.* Ubi hujus desiderii sue expectationis magnitudo tripliciter commendatur: Primo, quia non dicitur: Creatura expectat, sed: *Expectatio creaturæ expectat*, quasi ipsa creatura non sit aliud quam pura quædam expectatio, sicut David, Psal. 58, 8: *Et absentia, inquit, mea apud te est.* Ex Hebræo legi potest: *Expectatio mea apud te est*; quasi tota Davidi substantia ex sua expectatione conflata, seu cum sua expectatione coincidere videretur. Secundo, ex causâ finali expectationis, ut scilicet liberetur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Quantum enim malum servitus, et quantum bonum libertas, tantum est omnium creaturarum desiderium exeundi à servitute et transeundi ad libertatem; quod in secundo Christi adventu consequentur se sperant. Cum enim omnes fuerint propter hominem, sicut cum homine servo et corruptibili servint et corrumpuntur, ita cum homine libero et immortalitate libertate et immortalitate donabuntur. Tertiò, ex affectu, quia

ingemiscit et parturit. Sic enim loquitur Apostolus, non quod spiritum aliquod à celo et à terrâ editum audierit ipse, sed ut futurorum honorum declaret immensitatem, et desiderium quod habet, ut à malis presentibus liberetur. Ita Chrysostomus, hom. 14 in hunc locum. Tanta est enim hujus expectationis efficacitas, ut gemitus et dolores parturientis in omnibus creaturis suscitare videatur non solum ad breve tempus, sed ab initio mundi usque adhuc, et hinc ad extremum judicium duraturos, utiles tamen et jucundos. Nam sicut ex dolore partus sequitur gaudium, quia vatus est homo in mundum, Joan. 16, 21, ita ex illâ anxietate desiderii felicitas læticia subsequitur, quia veniens iterum in hunc mundum Christus Dominus senescentem renovabit.

Hoc utique desiderio insito et innato, quo unaquæque res suum appetit bonum, omnis creatura, etiam insensibilis, Christum Dominum desiderat et prestatatur, ut S. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus et alii, quos citant et sequuntur expositores, interpretantur. *Non solum autem illa, addit Apostolus, Rom. 8, 25, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.* Nec immeritò, nam si Apostoli primævæ in Ecclesiâ sanctitatis corripit alique insigniores justitie cultores majora lucra ex secundo Christi adventu quam cæteræ creaturæ sensus rationisque expertes reportabant, cur majori illius desiderio non accenduntur? Unde merito D. Paulus exemplo aliarum creaturarum secundum Christi adventum avidissimè expectantium confundit homines, si qui sunt, parvo ad hunc adventum desiderio excitatos, ut D. Chrysostomus, hom. 14, ad hunc locum rectè observat: «Vides, inquit, ut audirentur pudescat? ne creaturâ efficiere deterior. Si enim creatura hoc facit, multò magis convenit te, qui ratione præditus ornatusque es, hoc ostendere.»

Digni planè pudore sunt, qui, cæteris creaturis, etiam inanimatis, Christum Dominum appetentibus ac desiderantibus, ipsi non appetunt, non desiderant; imò non pudore tantum, sed etiam supplicio. Unde venerabilis Blosius, auctor illuminatissimus, in Monili spirituali cap. 15, refert ex Revelationibus sanctæ Brigittæ in alterâ vitâ esse quoddam purgatorium, in quo detinentur et torquentur, qui ex hâc vitâ emigrant sine perfecto desiderio videndi Christum ejusque presentia fruenti. Neque solum exemplo aliarum creaturarum, sed etiam argumento supernaturalium honorum, que in hâc vitâ post primum Christi adventum possidentur, excitari debent homines ad bona supernaturalia, que in patriâ post secundum Christi adventum promittuntur. Sic enim excitabantur Apostoli *primitias spiritus habentes*, seu ex primitiis spiritus, quas habebant, ut intra seipsos gemerent, et ad celestia bona per Christum redirem suscipienda anhelarent. Quod D. Chrysostomus citatus rectè expendens: «Quamvis, inquit, saxeus quis sit, que data est jam suat ea sufficient, ut illum excitent, et à presentibus abducant, et ad futura velut alis subnixum

traducant, duplici quidem de causâ; partim quòd magna ea sint que data sunt; partim quòd vel tot tantaque ea primitiæ sint. Si enim primitiæ tales ac tante sunt, cogita, ipsa tota res quanta esse debeat.» Ita D. Chrysostomus aliquibus verbis paululum immutatis, ut majori cum claritate proponantur. Quisquis igitur tam multis donis supernaturalibus post primum Christi adventum in exilio fruitur, cur majori desiderio non appetat illos immensos gloriæ cumulos post secundum Christi adventum in patriâ obtinendos? Siquidem bona supernaturalia, que in hâc vitâ prælibantur, quantaquanta sint, primitiæ quædam sunt ad illam immensam supernaturalium honorum uberitatem, quibus beati in patriâ perfruentur.

VERS. 23. — QUARE ERGO NUNC DICITIS: PERSEQUEMUR EUM (1), ET RADICEM VERBI INVENIAMUS CONTRA EUM? Aptè nectuntur hæc verba cum precedentibus, q. d.: Cum Redemptor et Judex mortalium, in quo spem posui, omnia discussurus sit, quomodo in me conspiratis aientes: Infestemus Jobum et quem criminum minimè convinctum, in verbis capiamus? Familiare est infestatoribus insouitum verba observare, an quid minus expensum excidat quod illi arripiant, et in accusationis argumentum pervertant. Sic impij de pio in Sapientia, cap. 2, 47: *Videamus, inquit, si sermones ejus veri sint.* Sic Sacerdotes et Scribe Jesum observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, cujus opera vituperare nequibant, Lucæ 20, 20. Radicem autem verbi appellant principium insinulandi è verbo apprehensum, id est, fundamentum, subjectum et occasionem insectandi Jobum verbis et rationibus, etiam falsis et calumniosis. Non quòd amici sic loquerentur in actu signato, sed in exercitio, nam de facto sic se gerebant, ac si verbis condixissent se ita facere decrevisse. Ita Tirinus et Joannes à Jesu Maria.

Repernat sanè viro homo istiusmodi omnis in sermone decepto et dissimulatio, quam tamen nimium sæpè adhiberi tum communis omnium opinio tum experientia ipsa declarat. Vulgò nominant curialia verba, que ad omnem benevolentiam et humanitatem componita, et quodam quasi orationis melle et saccharo lina atque delibuta videntur, cum felle amaro cor et pectus liveant. Unde fit ut perique omnes, qui mundo, ut imperio domino, serviunt, si quando in cœtum veniunt communemque congressum, timeant insidias simulatos, nec aliis se oculis intueantur nisi ut blandos imitatoris, qui fronte et ore oleosissimè decipiant, et eventum pietate tentoria lingua. Eam fraudem in aula principum ut in proprio tabernaculo ponit Ausonius, qui scribens ad Symmachum de aula imperatoris: «In comitatu, inquit, qui frontes hominum aperit cientes legit. Sed is nervus patet omnino latus; et de plurimis jam dici potest illud Moschi, idyllo 1:

(1) Melius dicitis, supple aliquando: Cur persecuti eum sumus?

ET RADICEM VERBI INVENIAMUS CONTRA EUM. In Hebræo: *Verbi radix inventa est in me.* Hoc idè dicitis, quia causa mea bona habet fundamenta. *Verbum pro causa*, Joan. 7, 15.

(Grotius.)

Mala mens, et dulcia verba.

Adhuc elegantius describit illos coronatus Hebræorum Poeta, Psal. 54, 22: *Divisi sunt ab ira vultus ejus, et appropinquavit cor illius.* Est expressa imago simulationis. *Valuit, inquit, disjunctus ab ira, placidus, humanus, gratosus, amicitie notis piectus, ad blanditiam mirificè amoenatus, sed cor ipsum ad malitiam et fraudem accessit.* Unde S. Hieronymus sic vertit ex Hebræo: *Nitidus butyro os ejus; pugnat autem cor illius.* Vultus ergo divinus ab ira, cor in ira, candor in fronte, sepiâ in corde. Mirum oris et pectoris dissidium, nature corruptio, gratiæ labe et insigne probrum humanitatis.

David alio loco magnâ orationis gravitate et herodico sonitu vitium hoc insequitur, et inprimis istiusmodi simulationi *labia dolosa* attribuit, que Symmachus dicit *labrica*, hoc est, mollia et delicata, que ad fictæ humanitatis vocales blandissimè et dolosissimè accommodantur. Sed in Hebræo est: *Labia divisionum*, que nimirum à corde longissimè disjunguntur, ut homines intelligantur non veros, nec sinceros, sed duplices et geminos Proteos, quorum infimus animi sensus mirificè à sermone dissentiat. Quod ostendunt ea que proximè plus vates adjungit; ita enim habet: *Labia dolosa in corde et corde locuti sunt.* Quorum sensum Symmachus illustrat sua versione, cum ait: *In corde alio atque alio, hoc est, duplici; quales pingit Apostolus Jacobus, cap. 1, 8, duplices animo; et quibus Ecclesiasticus ait, cap. 2, 14: Væ duplici corde.* Sunt igitur *labia divisionum*, que os à corde animoque dividunt, præterea *divisionum*, quod ipsum cor partuntur, et ex uno duo faciunt. Nam cum sermo sit homini concessus ad arcanos animi sensus patefaciendos, cum pius cor significet et omni imbutum benevolentia, que verè tamen non reperitur, jam cor geminum elicit, alterum fictum et blandiloquentiâ adumbratum, alterum verum, quod in pectore continetur. Hujusmodi hominem veteres dicebant *simiam fucatum*, ascitis coloribus et ornamentis obductum; item *Mercurium*, *bifrontem*, qui aliud ante post aliud præ se ferat. Res hæc fœda semper et indigna visa fuit etiam ethnicis. Unde Theognis istiusmodi simulatores *κέρδους*, id est, *fucatos* sive adulteros vocat, et monet velis renisque fugiendos. Plura de his vide superius ad capituli sexti vers. 18, annotata. Non sine causâ igitur tragicus Oseas istiusmodi hominibus ut desperatis lessum hunc canit, cap. 13, 12: *Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum ejus.* Aptissima est pii vatis similitudo: *Anima, inquit, reccors interiora cordis animique malitiosi colligat in sarcinam, et adstringit, ne pateant, ne videantur; involucris ea multis obtegat, dissimulat, fœdas et obscenas cogitationes, improba consilia, proposita rationi et Numini adversa integumentis simulationis et oppanso relamine conatur obtegere.* Quid igitur illa fiet? Subdit Oseas: *Dolores parturientis venient ei.* Illucet atiquando ille dies, cum illa tecta et studiosissimè cooperta in apertam lucem profulerent. Uterum fert illa incesta mens, et

pariet aliquando, et dolorem parturientis angoremque persentit, cum non alia erit obstetrix quam Neme-sis, et ferro armata Numinis iustitia, de qua Job subdit:

VERS. 29. — FRIGITE ERGO A FACIE GLADIJ, QUONIAM ULTOR INQUITATUM GLADIUS EST; ET SCITOTE ESSE JUDICIUM. Gladius metonymicè est supplicium, quod criminatibus suis fraudulentis, qui ipsam in verbo capere satagebant, præcaveri debere Jobus monet. Facies autem gladii Hebraicè phrasi idem est quod presentia gladii, id est, ira et vindictæ divinæ; q. d.: Cessate insultare mihi si non amore Dei aut mei, saltem terrore judicij et ultionis divinæ. Licet enim modò impunè mihi obloquimini, sed non impunè fetis, cum ad judicium evocati cogemini rationem verborum reddere. Ad vitandum certè et adversandum illud maledictiæ vitium, satis est seire pollens Numen odio plus quam vatianio illud prosequi, et puni-tum velle.

Clarè D. Paulus, cum describeret consecratos, qui stolidè et impudenter se in omne maledicium in-gurgitant, detractores et subdolos illos impostores vocat, *Deo odibiles*, à quibus abhorret Deus, vel, ut D. Cyprianus veritè, *Deo abhorrentes*. Illius odij plures cause proferri possunt: ut quòd oppugnent charitatem, et Spiritum divinum contristent; quòd legi Dei malitiosè derogent, qui enim *detraxit fratri detraxit legi*, inquit D. Jacobus, cap. 4, 14; quòd invidie injustitiæ sint patrum et inhumanitatis opifices; quæ vitæ maximè Numinis bonitati repugnant; quòd in eos linguam exacuunt, et singulari malevolentia insequuntur, quos ille ob pios mores sanctionumque diligit, et sinu fovet, et presidio suo dignatur.

CAPUT XX.

1. Respondens autem Sophar Naamathites, dixit:
2. Ideo ræ cogitationes meæ variæ succedunt sibi, et mens in diversa rapitur.
3. Doctrinam, quæ me arguis, audiam, et spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.
4. Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram,
5. Quòd locus impiorum brevis sit, et gaudium hypocritæ ad instar puncti.
6. Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, et caput ejus nubes tetigerit:
7. Quasi sterquilinum in fine perdetur: et qui eum viderant, dicent: Ubi est?
8. Velut somnium arotans non invenietur, transiet sicut visio nocturna.
9. Oculus, qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus.
10. Filij ejus atterentur egestate, et manus illius reddent ei dolorem suum.
11. Ossa ejus implebuntur vitiliis adolescentiæ ejus, et eum eo in pulvere dormient.
12. Cum enim dulce fuerit in ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.
13. Pareet illi, et non derelinquet illud, et delabit in gutture suo.

Plato sanè illud gravissimè in Miao: « Indignatur, inquit, Deus, cum quis eum vituperaverit qui sibi sit similis, » videlicet hominem probum. Fortè liberat illud Dei oraculum, Exodi 22, 28: *Diis non detrahas*; quo Deus mentem in hæc re suam voluntatemque significat, sive per Deos intelligat sacerdotes, sive reges et præsidés aliorum, sive Judices, sive pios et religioni devotos, uno verbo, Dei amicos, Numini claros, cœlum intuentes et beatam felicitatem.

Itaque solet atrocibus pœnis illud scelus ulcisci, et etiam hic interdum funestâ morte expiare, ut omnium temporum Historiæ declarant. Unum admodum exemplum. Donatus quidam Afer natione, et presbyter Ecclesiæ Mediolanensîs, cum in frequenti convivio positus, memoriæ D. Ambrosij detraheret, aspernantibus omnibus et nequitiam linguæ mirantibus, vulnere gravi dereperit percussus, alienis manibus in lectum primùm, deinde etiam ad sepulcrum ductus est, non sine omnium metu et admiratione. Quod idem contigisse Maurano episcopo Pisanone Paulinus in vitâ S. Ambrosij memorat.

Multò sanè graviore post hæc vitam penas dabunt, qui hic pîis hominibus maledixerint. Nam imprimis S. Paulus gravissimè pronuntiat maledicos regnum Dei non possessuros, sanctus verò Jaannes ait mitendos in stagnum ignis. O severitatem punitivæ Dei et deplorandam hominum calamitatem! In hoc stagno fluctuantis et undantis ignis consecrati detractores, maledici, audaces et infandi, cœlo exclusi, ut ranae informes, ut monstri pisces, ut marini dracones, squamis hirti, ore fœdi, et edentuli natant, et in tempus sempternum cruciabitur.

CHAPITRE XX.

1. Sophar de Naamath répondit ensuite à Job et lui dit:
2. C'est pour cela même qu'il me vient pensées sur pensées, et que mon esprit est diversement agité, ne pouvant accorder les maux que vous souffrez et votre prétendue innocence, avec la justice infuse de ce juste Juge, qui rend à chacun ce qu'il a mérité. Me trouvant donc dans cette perplexité.
3. J'écoutais tranquillement les reproches que vous me faites, et me dépouillant de tout ressentiment et de toute passion, ce sera uniquement l'esprit d'intelligence qui est en moi, qui répondra pour moi.
4. Or ce que je salue par le secours de cet esprit que Dieu m'a donné, et ce qui a été toujours également vrai depuis que l'homme a été créé sur la terre.
5. C'est que la gloire des impies est bientôt passée, et que la joie de l'hypocrite n'est que d'un moment.
6. En effet, quand son orgueil s'éleverait jusqu'au ciel, et que sa tête toucherait les nues;
7. Il périra à la fin, et il sera rejeté comme un fœtus; et ceux qui l'avaient vu dans sa grandeur passée, diront: Où est-il?
8. Car il s'évanouira comme un songe, et il disparaîtra comme un fantôme que l'on voit durant la nuit.
9. L'œil qui l'avait vu ne le verra plus, et le lieu où il était nî ne le connaîtra plus.
10. Ses enfants seront accablés de pauvreté; et, en inquiétude relâchant sur lui, ses propres mains lui rendront le mal qu'il a fait aux autres.
11. Les dérèglements de sa jeunesse pénétrèrent jusque dans ses os, et se reposent avec lui dans la poussière du tombeau, où ils le précipiteront infailliblement.
12. Car lorsque le mal est dans sa bouche, il le cache sous sa langue, comme une étoffe délicate qu'il veut goûter à loisir.
13. Il ménage cette viande, il ne cesse point de la goûter, et il le retient dans son palais, pour faire durer plus longtemps le plaisir qu'il s'en propose à la manger.

14. Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.

15. Divitias, quas devoravit, eromet, et de ventre illius extrahet cas Deus.

16. Caput aspidum suget, et occidet eum lingua viperæ.

17. (Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis et butyri.)

18. Luet que fecit omnia, nec tamen consumetur; juxta multitudinem adinventium suarum, sic et sustinebit.

19. Quoniam confringens nudavit pauperes, domum rapuit, et non edificavit eam.

20. Nec est satiatus venter ejus; et cum habuerit que concupierat, possidere non poterit.

21. Non remansit de cibo ejus, et propterea nihil permanebit de bonis ejus.

22. Cum satiatus fuerit, arebitur, æstuebit, et omnis dolor irruet super eum.

23. Utinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, et pluat super illum bellum suum!

24. Fugiet arma ferrea, et irruet in arcum æreum.

25. Eductus et egrediens de vaginâ suâ: et fulgurans in amaritudine suâ: vadent, et venient super eum horribiles.

26. Omnes tenebræ absconditæ sunt in oculis ejus: devorabit eum ignis, qui non succenditur, affigetur relictus in tabernaculo suo.

27. Revelabunt cœli iniquitatem ejus, et terra consurgat adversus eum.

28. Apertum erit germen domûs illius, detrahetur in die furoris Dei.

29. Hæc est pars hominis impij à Deo, et hæreditas verborum ejus à Domino.

VERS. 1. — RESPONDENS AUTEM SOPHAR NAAMATHITES DIXIT: — VERS. 2. — IDEO RÆ COGITATIONES MEÆ VARIÆ SUCCEDUNT SIBI, ET MENS IN DIVERSA RAPITUR. Septuaginta vertunt: *Excipiens autem Sophar Minus dixit: Non sic putabam contradicere te his, et non intelligitis magis quàm et ego. Quibus verbis Sophar Jobum arguere videtur impudentiæ, tanquam manifeste repugnet veritati; aut saltem notare stupiditatis, quòd rationes adeò claras à se et sociis allatas non intelligat. In Hebræo ad verbum hæc ita sonant: Propterea cogitationes meæ reducunt me, et quidem ob accelerare meum in me, vel ut aliè, ob festinationem meam in me; quidam: Propter hoc festinationem meam in me est, quod eodem redit. Ut videlicet Sophar significet se idè Jobi sermonem interrompere, ne in tam longo ejus discursu sibi excidant ea ad quæ respondendum erat; quapropter voluit accelerare responsum. Quia verò Jobus in fine capit præcedentis horribilia quodam quasi minitandò ingesserat de divino judicio, et de ultore gladio, commotus est graviter Sophar, et curarum æstu in alias atque alias cogitationes impulsus. Aderant quippe plurimæ perturbationum cause: Primum indignatio, quòd Jobus in illos tam esset liberè locutus, et illorum exprobrasset captiosum animum et inclementem, et qui*

14. Mais enfin, le pain du péché qu'il mange accout à goût et de satisfaction, se corrompra dans son estomac, et sera changé dans ses entrailles en un fiel d'aspic.

15. Alors il rejettera les richesses qu'il avait dévorées; et Dieu les arrachera par force de son estomac;

16. Ainsi il sucera en quelque sorte la tête des aspics et le venin qui est renfermé, en amassant des richesses par des voies injustes; et la langue de la vipère dont il se nourrit alors, le tuera à la fin.

17. Il verra un jour où il ne verra point couler sur lui les ruisseaux du fleuve dont Dieu entretient ses saints, ni les torrents de miel et de lait qu'il répand sur les justes.

18. Mais il souffrira les peines des maux qu'il a faits, sans ou être constimé; et l'excès de ses tourmens églera celui de ses crimes.

19. Car il a dépouillé les pauvres, et il les a foulés aux pieds. Il leur a ravi leurs maisons qu'il n'avait point fait bâtir.

20. Mais son ventre n'en a point été rassasié: et après qu'il a obtenu ce qu'il avait tant désiré, il n'en a pu jouir.

21. Quand il a mangé, il n'a rien laissé pour les pauvres; c'est pour cela qu'il ne lui demeurera rien de tous ses biens.

22. Après qu'il se sera bien soûlé, il se trouvera dans des étouffements qui le déchireront, et les douleurs l'accablent de toutes parts.

23. Après qu'il aura pris plaisir à remplir son estomac de viandes, Dieu l'attaquera dans sa fureur, et fera pleuvoir sur lui ses traits et ses foudres.

24. S'il fait d'un côté les pointes de fer, il tombera de l'autre sur un arc d'airain.

25. L'épée tirée du fourreau, l'épée fondroyante le percutera cruellement, et sera toute témée de son feu: des spectres horribles passeront et repasseront sur lui, et il remplira des plus vives fureurs.

26. Les ténèbres les plus épaisses sont cachées dans le secret de son âme, et l'aveuglent entièrement. Il sera dévoré par un feu qui ne s'allume point, et qui ne s'éteint jamais; et abandonné de Dieu et des hommes, il sera laissé dans sa tente, pénétré d'affliction et de désespoir.

27. Les cieux révéleront son iniquité par les soins qu'ils prendront de le punir, et la terre soulevée de ses crimes s'élèvera contre lui.

28. Ses biens seront mis au pillage; et les enfants de sa maison seront exposés à la violence de leurs ennemis. Ils seront retranchés de monde au jour de la fureur de Dieu.

29. C'est là le partage que Dieu réserve à l'impie, et le malheureux héritage qu'il recorra du Seigneur, pour la récompense de ses paroles pleines de blasphèmes.

COMMENTARIUM.

sibi ambitioso spiritu consilium et intelligentiam arrogaret; deinde timor, ne verum esset quod in extremo capite dixerat, cum judicium esse prædicaret et gladium ultorem, qui supplicium exigit à contibus, quales ipsi tametsi obscuro indicabant à Jobo. Hic timor nonnulli consilium commovebat animum, et in tristes trahebat cogitationes, quia et sapientem antea cognoverat Jobum, neque propter morum innocentiam indignum, quem Deus altioribus disciplinis imberet; et ipse hominis habitus, aut cum silet, paulò antequam verba loqueretur prophetica, et divino illustraretur oraculo, aut ipso verborum sono et novâ formâ dicendi, aliquid portendebat illum accipisse divinitus. Sed illud quoque cogitare potuit Sophar, hæc verba potius esse somniantis aut delirantis hominis, quàm ejus quem Spiritus afflavit divinus. Quare variè illius mentem versabant cogitationes, quæ sibi vicissim succedebant, et aliæ ab aliis vicissim pellebantur; dubitabat enim an fides habenda esset verbis hominis, in quo mens et judicium parim videntur habere constantiam; et hûc inclinabat animum. Deinde succedebat alia cogitatio, quæ non indiguum putabat Jobum, cui in re tam gravi fides haberetur. Et ab hæc aut pellebatur aut nutabatur superior cogitatio. Cæterum quid in hoc co-